
Vergaderjaar 2017–2018

34 775 IV**Vaststelling van de begrotingsstaten van Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) voor het jaar 2018****J/ Nr. 34****VERSLAG VAN EEN WERKBEZOEK**

Vastgesteld op 5 maart 2018

De leden Meijer (Eerste Kamer) en Pechtold (Tweede Kamer) hebben van zaterdag 24 februari 2018 tot donderdag 1 maart 2018 als verkiezingswaarnemer een bezoek gebracht aan Sint Maarten, op verzoek van de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Zij vertegenwoordigen resp. de commissie KOREL uit de Eerste Kamer en de commissie Koninkrijksrelaties uit de Tweede Kamer.

De verkiezingen op Sint Maarten vonden plaats op maandag 26 februari. De leden hebben, tezamen met de andere verkiezingswaarnemers, de dagen ervoor gebruikt ter voorbereiding op hun verkiezingswaarnemerschap. Na de evaluatie van de verkiezingen op dinsdag 27 februari hebben de leden de gelegenheid te baat genomen op Sint Maarten nog enige gesprekken te voeren in het kader van de wederopbouw na de orkaan Irma en de verkiezingsuitslag. De leden werden begeleid door T.N.J. de Lange, griffier van de commissie Koninkrijksrelaties uit de Tweede Kamer.

In onderstaand verslag worden de hoofdlijnen van dit bezoek kort weergegeven.

De leden danken alle gesprekspartners en degenen die betrokken zijn geweest bij het organiseren en de inhoudelijke voorbereiding van dit bezoek. De hartelijke ontvangst en de goede begeleiding en informatievoorziening van de leden (onder andere door de plaatsvervangend

Vertegenwoordiger van Nederland op Sint Maarten, de heer Ch. Johnson) hebben in belangrijke mate bijgedragen aan het welslagen van het bezoek.

De vertegenwoordiger van de Eerste Kamer,
Meijer

De vertegenwoordiger van de Tweede Kamer,
Pechtold

De griffier van de vaste commissie voor Koninkrijksrelaties van de Tweede Kamer der Staten-Generaal,
De Lange

Zaterdag 24 februari

De leden worden op Sint Maarten welkom geheten door een ambtelijke vertegenwoordiging van Sint Maarten. Daarna worden de leden bijgepraat door de plaatsvervangend Vertegenwoordiger van Nederland in Sint Maarten, de heer Ch. Johnson. De leden maken ook een korte rondrit over Sint Maarten, waarbij m.n. de grote schade als gevolg van de orkaan Irma en een aantal verkiezingsbijeenkomsten de aandacht trekken. Duidelijk is dat de bevolking, met hulp van onder meer Nederlandse militairen en politiemensen, de afgelopen maanden heel hard heeft gewerkt om de situatie weer zo veel mogelijk op orde te krijgen. Het verschil met de eerste televisiebeelden van Sint Maarten na de orkaan is groot. Er is echter nog heel veel te doen, zo blijkt onder meer uit de vele huizen die nog met plastic zijn afgedekt. Ook ligt er nog een aantal scheepswrakken in de *Simpson Bay Lagoon*, en is de algehele infrastructuur nog niet op orde. Dit geldt onder meer voor de grote hotels op Sint Maarten, die extra zwaar zijn getroffen, en het vliegveld. Ook het politiebureau en de gevangenis moeten dringend worden opgeknapt.

Zondag 25 februari

De in totaal negen internationale verkiezingswaarnemers, naast bovengenoemde leden bestaande uit vertegenwoordigers van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS), de *International Foundation for Electoral Systems* (IFES) en Curaçao, worden de hele dag bijgepraat over het wettelijk kader en de organisatorische aspecten van de komende verkiezingen op Sint Maarten.

De Secretaris-Generaal van het Ministerie van Algemene Zaken van Sint Maarten, de heer Plantijn, zet uiteen dat op Sint Maarten de Minister-President eindverantwoordelijk is voor een goed verloop van de verkiezingen. Ter voorbereiding op de verkiezingen is, in samenwerking met de Gouverneur, een *action plan* is vastgesteld. Uiteindelijk is het mogelijk gebleken ongeveer even veel verkiezingskaarten tijdig in het bezit van kiezers te krijgen als bij de vorige verkiezingen, ondanks de problemen bij het bezorgen van deze kaarten als gevolg van de nasleep van de orkaan Irma.

Leden van de *Electoral Council* van Sint Maarten, vertegenwoordigd door de heer Hofman, mevrouw Richardson en mevrouw Richardson-Nicolaas, zetten uiteen dat zij verantwoordelijk zijn voor de naleving van de *National Ordinance on Registration and Finances of Political Parties*. Zij zijn onafhankelijk. Ze benadrukken dat politieke partijen aan een groot aantal voorwaarden moeten voldoen alvorens zij deel kunnen nemen aan verkiezingen. Politieke partijen moeten minimaal zes weken voordat de kandidaatstelling plaatsvindt, worden geregistreerd. Ook kandidaten die gekozen zijn, moeten aan bepaalde voorwaarden voldoen voordat ze definitief tot het parlement kunnen worden toegelaten. Deze zelfde voorwaarden gelden ook voor nieuw aantredende Ministers. Zowel voor partijen als voor individuele kandidaat-Statelieden gelden verder strenge financiële voorwaarden. Indien in dit kader strafbare feiten worden geconstateerd, worden die vervolgd door het Openbaar Ministerie. Overigens lijkt er op grond van cijfers uit het verleden statistisch gezien geen direct verband te bestaan tussen de hoogte van de donaties aan partijen/individuele kandidaat-Statelieden en het aantal behaalde zetels. Donoren zijn vaak blij met de vastgestelde maximale bedragen voor donaties; vaak hoeven ze op grond daarvan minder te betalen dan als er geen maxima zouden zijn gesteld.... Opmerkelijk is nog dat kandidaten in verkiezingstijd geregeld moeten betalen om op radio of TV te komen. Het Hoofd van het Centraal Stembureau, de heer Rodgers, benadrukt dat ook zij onafhankelijk zijn. Het is geen *full-time job*, alle leden hebben er een voltijds baan naast. Het doel van hun werkzaamheden is eenvoudig:

eerlijke en transparante verkiezingen. De in dit kader relevante wetsbepalingen zijn hierbij uiteraard richtinggevend. De heer Rodgers schetst vervolgens de procedures die tot nu toe in het kader van de voorbereiding van deze verkiezingen zijn gevolgd. Het gaat dan onder meer over het vaststellen van de partijkleur en van het volgnummer van de partij op de kandidatenlijst (het lot beslist bij het vaststellen van de volgnummers, niet de grootte van de partij tijdens de vorige verkiezingen). Er is een video uitgebracht waarmee de stemmers op de *do's and dont's* op de verkiezingsdag worden gewezen. De stembureaus zijn open van acht uur 's morgens tot acht uur 's avonds. Direct daarna beginnen de stembureaus met tellen, en geven ze de voorlopige uitslag aan het Centraal Stembureau door. Laatgenoemde geeft deze uitslagen via radio en TV vervolgens weer door aan de bevolking. Hertelling op verzoek is mogelijk, maar alleen als er voldoende aannemelijk gronden worden aangevoerd om tot hertelling over te gaan. Er zijn nog wel wat wensen voor de toekomst; er dient te worden nagedacht over mogelijke aanscherping van de regelgeving (waaronder het aantal zetels; dat zou op grond van de huidige bevolkingsaantallen moeten worden uitgebreid van 15 naar 17). Vervolgens maken de verkiezingswaarnemers vanwege hun onafhankelijke positie zelf een schema voor hun bezoek aan de in totaal twintig stembureaus. Alle bureaus zullen gedurende de dag twee keer worden bezocht, zo is de bedoeling.

Maandag 26 februari

Op de dag van de verkiezingen vertrekken de verkiezingswaarnemers om 06.00 uur naar het regeringsgebouw, om het vertrek van de leden van de stembureaus naar hun stembureau mee te maken. Daarna vertrekken de verkiezingswaarnemers, verdeeld in vier teams, op hun ronde langs de stembureaus. Ieder team bezoekt in totaal tien stembureaus.

Gedurende de dag blijkt dat de verkiezingen goed zijn georganiseerd en dat de leden van de stembureaus (voor het overgrote gedeelte vrouwen) uitstekend zijn berekend op hun taak. De sfeer in en rond de stembureaus is gemoedelijk, maar dat doet niets af aan de zorgvuldige wijze waarop de werkzaamheden binnen de stembureaus worden verricht. Opvallend is dat de werkwijze per stembureau nog wel wat verschilt, terwijl dat niet afdoet aan het algemene positieve beeld.

Na het sluiten van de stembureaus (om acht uur 's avonds) zijn de vier teams ieder bij een zelf uitgekozen stembureau aanwezig om daar het tellen van de stemmen bij te wonen. Daar kan per deelnemende partij ook een waarnemer bij aanwezig zijn. Via een systeem van *check and double check* worden op systematische wijze de stemmen geteld. Na afloop van het tellen bellen de stembureaus de voorlopige uitslag door naar het centrale stembureau en vertrekken met alle documenten en een inmiddels opgemaakt proces-verbaal naar het Centrale Stembureau in het parlement. De verkiezingswaarnemers gaan daar ook heen, om te zien hoe de werkzaamheden daar plaatsvinden. Leden van het Centraal Stembureau spreken met de voorzitters van de stembureaus over hoe het is gegaan en (indien van toepassing) over kleine verschillen tussen het aantal uitgereikte stembiljetten en het aantal uitgebrachte stemmen. Pas rond middernacht begint langzaam enige tekening in de uitslag te komen. Uiteindelijk blijkt er nog wel enig verschil te zijn tussen de eerste uitslagen en de eindsuitslag, die pas in de loop van de nacht bekend wordt. Gedurende de dag ontmoeten de verkiezingswaarnemers ook mensen van de politie van Sint Maarten en van de ondersteunende politie en Koninklijke Marechaussee uit Nederland. De goede onderlinge samenwerking valt op, en ook de bereidheid om heel lange dagen te maken. Het ontbreekt de politie van Sint Maarten overigens aan veel, bij voorbeeld goed onderhouden politieauto's maar ook basale artikelen als schrijfgerei.

Dinsdag 27 februari

In de ochtend komen de verkiezingswaarnemers bijeen met het Hoofd van het Centraal Stembureau en een vertegenwoordiger van de *Electoral Council* om de gang van zaken rond de verkiezingen te evalueren. Alle verkiezingswaarnemers prijzen de goed georganiseerde en rustig verlopen verkiezingen. Alle betrokkenen op alle niveaus (inclusief de politie en Koninklijke Marechaussee, bij voorbeeld bij het handhaven van het beleid dat politieke partijen op minimaal 200 meter van stembureaus actief mochten zijn) hebben hun werk op uitstekende wijze verricht! Er is ook veel waardering voor de maximale bewegingsvrijheid die de verkiezingswaarnemers hebben gekregen. Wel achten de leden het goed er op te wijzen dat zij alleen de verkiezingen zelf hebben kunnen monitoren, niet de aanloop naar de verkiezingen en ook niet de fase na de verkiezingen.

Een paar kleine aandachtspunten (zowel van de verkiezingswaarnemers als van de *Electoral Council*) resteren. Goed dat er over het algemeen voldoende voorzieningen in de stembureaus zijn om toegang voor gehandicapten mogelijk te maken, maar dat was niet in alle stembureaus het geval. Verder lijkt het proces van het tellen van de stemmen soms wat gecompliceerd te verlopen. Is een beknopte handleiding voor het tellen op alle stembureaus misschien te overwegen? Ook lijkt vereenvoudiging van de benodigde formulieren, bij voorbeeld het proces-verbaal, mogelijk. Verder blijft het steeds opnieuw trainen van het personeel van de stembureaus van het grootste belang. Verduidelijking van het beleid met betrekking tot het maken van zgn. «stemfies» (het maken van foto's van het ingevulde stembiljet door de kiezers) is van belang. Datzelfde geldt voor het beleid met betrekking tot het weigeren van stemmers die geen stemkaart bij zich hebben. Verder is het misschien mogelijk meer dan één rij met stemmers in de stembureaus in te stellen. Kijk ook naar het beleid met betrekking tot ongeldige stemmen en het beleid met betrekking tot de 200 meter afstand (zie hierboven); soms lijkt dat wat streng te zijn. Tenslotte: het lijkt het overwegen waard om binnen het Koninkrijk op structurele basis verkiezingswaarnemers te gaan uitwisselen. Het Hoofd van het Centraal Stembureau, de heer Rodgers, neemt de gedane suggesties onder dankzegging graag in overweging. Hij wijst op de bijeenkomst van electorale instanties uit het hele Koninkrijk, die in november 2017 op Curaçao heeft plaatsgevonden. De onderlinge samenwerking is daarmee al sterk verbeterd. Hij dankt de verkiezingswaarnemers nogmaals voor hun werkzaamheden en de zeer plezierige samenwerking.

In de middag brengt de delegatie een bezoek aan het Wit Gele Kruis op Sint Maarten. De delegatie wordt ontvangen door de directeur, mevrouw Boetekees. Zij werkt sinds jaar en dag bij het Wit Gele Kruis.

Het Wit Gele Kruis bestaat uit drie onderdelen: het *St. Martin's Home*, het *Sister Basilia Center* en *District Nursing*. Het is een particuliere zorgstichting, opgericht door de Zusters Dominicanessen van Voorschoten, maar alle gezindten kunnen hier terecht.

In het *St. Martin's Home* worden ca. 20 ouderen permanent verzorgd. Ruim 40 ouderen ontvangen thuis aanvullende zorg en ca. 15 personen kunnen terecht in de psycho-geriatrische dagopvang van het Wit Gele Kruis. Ook is er een Herstellingsoord voor vier personen. De druk op m.n. de ouderenzorg wordt steeds hoger. Dit is na de orkaan alleen nog maar verslechterd. De wachtlijsten zijn verdubbeld. Bijkomende oorzaak is dat mensen vaak vele jaren worden verzorgd.

Het *Sister Basilia Center* is bedoeld voor de opvang van verstandelijk gehandicapten. Ruim 20 personen hebben hier een bed, terwijl ca. 45 personen overdag naar het Wit Gele Kruis komen. Waar mogelijk worden

mensen aan een baan geholpen, in de sociale werkplaats of in bedrijven. Een gedeelte vindt werk bij het Wit Gele Kruis zelf.

District Nursing bestaat uit gezondheidszorg thuis, hulp aan huis en kraamzorg. Ook hier is extra druk op ontstaan na de orkaan.

Nieuw is een kleinschalig woonproject voor ouderen: in twee nieuwe gebouwen zijn tien woonstudio's per gebouw aanwezig. Veel activiteiten in die twee gebouwen worden met de bewoners gezamenlijk gedaan. In totaal heeft het Wit Gele Kruis ruim 350 cliënten, waarvan ca. tweehonderd thuiswonend. Er zijn honderdveertig vaste werknemers, en vele vrijwilligers. 30% van het personeel is ook zelf (zwaar) getroffen door orkaan Irma.

De orkaan heeft geleerd dat het Wit Gele Kruis ongeveer veertien dagen *self supporting* moet zijn. Ook heeft de orkaan een grote solidariteit om te helpen gegenereerd. Tegelijkertijd is er onder de bevolking sprake van de toename van het aantal gevallen van PTSD (*Post Trauma Stress Disorder*). De EMDR-therapie (Eye Movement Desensitization and Reprocessing) heeft al verschillende malen uitkomst geboden.

Na de orkaan is het Wit Gele Kruis met fondsenwerving gestart. Een belangrijk gedeelte daarvan is bestemd voor het herstel van vijfenveertig woningen van thuiswonende cliënten. Dit herstel moet over vier maanden gereed zijn, omdat dan het nieuwe orkaanseizoen begint. Ook wordt binnenkort het eerste hospice op Sint Maarten geopend, een tot nu toe ontbrekende faciliteit.

Nieuw is een trainingsprogramma dat het Wit Gele Kruis heeft opgezet voor mensen die zich willen laten (om)scholen tot werkers in de bouw of tot verzorgenden. Ongeveer vijftig mensen zijn nu in opleiding een veelvoud had zich aangemeld.

De leden betonen zich zeer onder de indruk van het niveau van de cliëntenzorg in het algemeen en van de wijze waarop aan de extra behoefte aan zorg en steun ten gevolge van de orkanen het hoofd geboden is in het bijzonder.

Daarna brengen de leden een bezoek aan de *I Can Foundation*, een tehuis voor kinderen die geen ouders meer hebben of voor wie geen stabiele thuissituatie meer aanwezig is. Mevrouw Cassandra Gibbs ontvangt de leden met groot enthousiasme en zet uiteen dat er op dit moment ruim twintig kinderen in het tehuis (dat oorspronkelijk het woonhuis van mevrouw Gibbs was; zij woont nu in een zeecontainer achter het huis) wonen. De kinderen hebben leeftijden variërend van twee tot achttien. Een kleine meerderheid van de kinderen is doorverwezen door de rechtbank i.s.m. de Raad voor de Kinderbescherming; de anderen zijn om andere redenen in het tehuis terecht gekomen. Sommige kinderen hebben (nog) geen legale status. Dit maakt de toegang tot overheidsvoorzieningen moeilijk, zo niet onmogelijk. Gewerkt wordt aan een woonfaciliteit om kinderen van achttien en ouder die nog geen goede woonvoorziening elders hebben gevonden, tijdelijk op het terrein te kunnen huisvesten. De schade ten gevolge van de orkaan Irma is gelukkig beperkt gebleven. Wel is de buitenmuur verwoest. Ter plekke wordt daar een financiële voorziening voor getroffen. Ook zal de Vertegenwoordiging van Nederland op Sint Maarten bezien welke hulp er in de toekomst mogelijk is. De huidige financiële ondersteuning (vanuit de *Sint Maarten Development Foundation*, de Kinderbescherming en privé donoren) wordt namelijk zeer gewaardeerd maar onvoldoende om het tehuis draaiende te houden.

De leden brengen ook een bezoek aan *The Daily Herald*, de laatst overgebleven «papieren» krant op Sint Maarten. De directeur, de heer De Windt, zet uiteen dat kranten wereldwijd het steeds moeilijker hebben door teruglopende advertentie-inkomsten, maar dat de orkaan Irma de zaak enorm heeft verslechterd. De advertentiemarkt is geïmplodeerd. De

krant heeft in Nederland gesprekken gevoerd over het voortbestaan. Het geven van financiële ondersteuning is tot nu toe echter niet gelukt, onder verwijzing naar onder meer het bestaan van internet. Dat is echter geen sluitende redenering, omdat veel mensen op het eiland geen internet hebben. Media-uitingen zoals blogs zijn ook niet voldoende; een krant biedt een totaalbeeld. Daar komt bij dat de krant ook op Saba en Sint Eustatius de enige krant is. De krant heeft inmiddels zelf ook al bezuinigd, c.q. is daar mee bezig.

De leden zeggen toe een aantal tijdens het gesprek geopperde ideeën om extra inkomsten te genereren, waaronder het idee dat er de komende jaren veel communicatie van overheidswege op Sint Maarten en Sint Eustatius moet plaatsvinden, informeel in Den Haag aan de orde te zullen stellen.

In de avond spreken de leden met een aantal bewoners van Sint Maarten met ruime bestuurlijke en/of anderszins ervaring op het eiland. Onderwerpen van gesprek zijn onder meer de wederopbouw en de uitslag van de verkiezingen.

Woensdag 28 februari

De leden voeren een informeel en besloten gesprek met de Gouverneur van Sint Maarten, de heer Holiday, waarin zij de politieke, sociaal-economische en financiële situatie op Sint Maarten bespreken. Hierbij ligt de nadruk op de wederopbouw na de orkaan Irma. Ook wordt stilgestaan bij de zojuist gehouden verkiezingen.

Daarna voeren de leden informele en besloten gesprekken met achtereenvolgens de voorzitter van de Staten van Sint Maarten, mevrouw Wescott-Williams, en de leider van de *United Democrats*, de heer Heyliger. Ook in die gesprekken staan de zojuist gehouden verkiezingen en de wederopbouw na de orkaan Irma centraal.

De leden vliegen in de middag vanaf Sint Maarten via Curaçao terug naar Nederland, en komen daar op donderdag 1 maart in de ochtend aan. De leden worden op het vliegveld van Sint Maarten uitgeleide gedaan door de plaatsvervangend vertegenwoordiger van Nederland in Sint Maarten, de heer Ch. Johnson.